

ÜNVANLI SOSIAL YARDIM SİSTEMİNDƏ AİLƏ GƏLİRLƏRİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNƏ BİR YANAŞMA

Sosial müdafiə dövlətin sosial siyasətinin əsasını təşkil edir, yoxsulluqla mübarizədə aktiv və passiv tədbirləri özündə birləşdirir. Aktiv tədbirlərdən olan məşğulluq siyasəti yoxsul əhalinin malik olduğu resursdan - onların əməyindən istifadəni nəzərdə tutur və vətəndaşın öz əməyi ilə özünü və ailəsini təmin etməsinə şərait yaradır. Sosial yardımlar sisteminin fəaliyyəti isə yoxsulluqla mübarizə istiqamətində həyata keçirilən tədbir olub gəlirlərin yenidən bölüşdürülməsi rolunu oynayır. Ümumilikdə sosial yardım - yaşayış səviyyəsinin təmin edilməsi üçün gündəlik lazımı vəsaiti çatışmayan, sağlamlıqla, sosial vəziyyətlə bağlı problemi olan və ümumiyyətlə, yardıma ehtiyacı olan vətəndaşlara dövlət qayğısıdır.

Sosial yardımın müxtəlif formaları mövcuddur. Onlardan ünvanlı sosial yardıma, pul formasında müavinətlər və subsidiyalar proqramına əsas diqqət yetirilir.

Azərbaycanda mövcud olan sosial yardım sistemi çoxşaxəlidir. Bura müavinətlər, kompensasiyalar, xidmətlər, kommunal xərclərə görə ödəmələr, imkansız ailələrə geyimlərin paylanması və s. daxildir. Hazırda respublikada mövcud olan sosial yardım sistemi 35 növ müavinət, kompensasiya və digər sosial ödəmələri əhatə edir. Fəaliyyət göstərən imtiyazlar və müavinətlər sisteminə ünvanlılıq prinsipi gözlənilir. Belə ki, müavinətlər və kompensasiyalar əhalinin maddi ehtiyaclarına görə deyil, müəyyən kateqoriyalar üzrə təyin edilir. Yalnız bir müavinət növü (əztəminatlı ailələrin uşaqlarına verilən aylıq müavinət) ailədə adambaşına düşən gəlirlərə əsaslanır, başqa sözlə desək, yalnız uşaq müavinətinin verilməsi zamanı "ünvanlılıq prinsipi" nə riayət olunur. Müavinətlərin təyinatı və ödənilməsində vahid təyinat mexanizminin, sosial yardım alanlar barədə informasiya bazasının, ailələrin real gəlirlərinin müəyyən edilməsi meyarlarının olmaması, maliyyə çatışmazlığı ünvanlılıq prinsipinin həyata keçirilməsində bir çox problemlər yaradır.

Azərbaycan Respublikasında sosial yardım sahəsində yaranmış problemlər bu sistemdə islahatların aparılmasını zəruri edir. Mövcud problemlərin aradan qaldırılması prosesində aşağıdakı məsələlər öz həllini tapmalıdır: daha çox maddi ehtiyacı olan ailələrin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi; ünvanlı sosial yardım təminatına nail olmaqla yoxsulluğun azaldılması; sosial yardımın vətəndaşların real ehtiyaclarına uyğun olaraq ünvanlı metodlarla təyin edilməsi və subyektin dəqiq seçilməsi; məhdud maliyyə vəsaitlərindən səmərəli istifadə olunması; qeyri-dövlət strukturlarını cəlb etməklə sosial yardımın qeyri-dövlət təminatının gücləndirilməsi; sosial yardımın ədalətlik və bərabərlik prinsipləri əsasında həyata keçirilməsinin təmin edilməsi.

Sosial yardımların ünvanlılığının təmin edilməsi dedikdə, həmin yardımın əhalinin yalnız ehtiyacı olan təbəqəsinə və eyni zamanda, ehtiyacı olan hər bir kəsə təqdim olunması nəzərdə tutulur. Başqa sözlə desək, ünvanlı sosial yardım sisteminin yaradılmasından məqsəd müavinətlərin əhaliyə təminatlılıq səviyyəsindən asılı olaraq verilməsidir.

Dünya ölkələrinin təcrübəsi ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin edilməsində bir sıra metodikaların tətbiqini nəzərdə tutur. Onlardan, məsələn, gəlirlərin monitorinqi, bal metodu, demoqrafik ünvanlılıq (uşaqların sayı və s.) və coğrafi ünvanlılıq (digərlərinə nisbətən geri qalmış regionlarda yoxsulluğun azaldılması) metodikalarını qeyd etmək olar. İqtisadiyyatın transformasiya olunduğu və ehtiyatların çatışmazlığının hiss olunduğu bir dövrdə effektiv sosial yardım sisteminin işlənməsi Azərbaycan Respublikası üçün xüsusilə vacib məsələdir. Bu istiqamətdə qarşıya çıxan ən vacib problem isə ünvanlılığın təmin edilməsidir.

Ünvanlı dövlət sosial yardımını ailə müavinəti anlamını daşıyır, çünki onun təyin olunmasında ailənin hər bir üzvünün gəlirləri nəzərə alınır. Aylıq sosial müavinət ailə və ya fərdin or-

ta aylıq gəliri və ehtiyac meyarı arasındakı fərqlə təyin olunur. Ehtiyac meyarı - qanunvericiliklə müəyyən olunmuş minimum yaşayış səviyyəsindən asılı olaraq, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən hər il üçün müəyyən olunan səviyyədir.

Beləliklə, sosial yardımın ünvanlılığını, daha doğrusu, sosial yardımların real olaraq yardıma ehtiyacı olanlara təyin edilməsini təmin etmək məqsədilə ünvanlı sosial yardım sisteminin işlənilməsi zərurəti meydana çıxır və təbii ki, bu sistemin reallaşmasında da ən başlıca amil hər bir ailənin gəlirinin qiymətləndirilməsi məsələsidir. Bu baxımdan, ünvanlı sosial yardım sisteminə *ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsi mexanizminin işlənilməsi* aktual məsələdir.

1. Ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsinə konseptual yanaşma. Gəlir dedikdə, əmək haqqının ödənişi, müxtəlif şəkildə iqtisadi fəaliyyətin və ya mülkiyyətdən istifadənin nəticəsində və həmçinin sosial yardımın müavinət, imtiyaz və güzəştlər formasında alınan pul və ya maddi nemətlər toplusu başa düşülür.

Gəlirin ölçüsü və tərkibi əhalinin həyat səviyyəsinin ən mühüm cəhətlərindən biridir. Əhalinin gəliri təkcə onun maddi vəziyyətini təyin etmir, həm də müəyyən mənada iqtisadiyyatın və iqtisadi münasibətlərin cəmiyyətdə vəziyyəti və səmərəliliyini əks etdirir. Gəlirlər səviyyə, tərkib və strukturla, dinamika ilə, xərclərlə uzlaşma ilə, əhalinin müxtəlif təbəqələri və qruplarına görə diferensiasiya ilə xarakterizə olunur.

Müasir təsəvvürlərə əsasən əhalinin həyat səviyyəsi və onun gəlirləri təkcə bütün cəmiyyət üçün və ya "orta statistik vətəndaş" üçün deyil, bütün əhalini təmsil edən ev təsərrüfatı (ailə) üçün müəyyən edilir. Həqiqətən də, məhz bu və ya digər sosial-demoqrafik tipə aid olan, müxtəlif yaş tərkibli üzvlərin olduğu, işləyənlər və himayədə olanlardan təşkil olunmuş ev təsərrüfatı (ailə) səviyyəsində onun adambaşına düşən gəliri əsasında əhalinin həyat səviyyəsini, təbii ki, ayrı-ayrı ev təsərrüfatları haqqında olan göstəriciləri ümumiləşdirməklə, əsaslı və korrekt olaraq müzakirə etmək olar. Əhalinin (ailənin) şəxsi gəlirlərinin daha ümumi ifadəsi alınma mənbəyindən asılı olmayaraq, öz tələblərinin ödənilməsi üçün ailə

üzvlərinin aldığı yaşayış vəsaitləri həcmində statistik ekvivalent olaraq məcmu gəlir göstəricisi kimi çıxış edir.

Ailə gəlirləri ailə təsərrüfatının əmək və iqtisadi fəaliyyətindən gələn pul gəlirləri ilə yanaşı, həm də şəxsi mülkiyyətdən və əmlakdan (daşınmaz əmlak, torpaq, minik avtomobilinin olması və b.), sahibkarlıq fəaliyyəti, fərdi əmək fəaliyyəti (özünüməşğulluq), pensiya və müavinət, təqaüd və digər sosial transfertlər, dividendlər, ssuda, xarici valyutaların satılmasından gələn gəlirlər əsasında formalaşır. Gəlirin hər bir qeyd olunan tərkib elementi də, öz növbəsində, onun gəlir formasından asılı olaraq (pul mədaxili və natural mədaxil, güzəşt, pul formasında olmayan pulsuz xidmətlər), tərkib hissələrinə bölünə bilər.

Qeyd olunanlar göstərir ki, ailə gəlirləri bir modelləşmə obyektinə kimi onun səviyyəsini, tərkib və strukturunu müəyyən edən çoxlu sayda faktorlarla, kriteriyalarla və göstəricilərlə xarakterizə olunur və aşağıdakı xüsusiyyətlərə malikdir:

1) Ailənin gəlirlərini xarakterizə edən göstəricilərin (kriteriyaların) çoxfaktorluğu və çoxkriteriyalılığı;

2) Göstəricilərin birmənalı təyininin çətinliyi və onların dəyişmə sərhədlərinin yüksək dərəcədə dəyişkənliyi;

3) Göstəricilərin əksəriyyətinin təyin olunmasında informasiya mənbəyi kimi ekspertlərin cəlb olunması zərurəti, kəmiyyət və keyfiyyət xarakterli göstəricilərin qiymətləndirilməsində təbii dilin qeyri-müəyyənlikləri ilə bağlı lingvistik xarakterli ifadələrin formalizasiyası vacibliyi;

4) Ailə gəlirini xarakterizə edən göstəricilərin müxtəlif mahiyyətliyi və nisbi vacibliyi;

5) Ailə gəlirini xarakterizə edən göstəricilərin (kriteriyaların) iyerarxiyikliyi, yəni hər bir göstərici onun tərkib hissələrinin aqreqatlaşdırılmasına əsaslanır;

6) Ailə gəlirlərinin dinamikliyi (ailə gəlirləri onların artması (və ya azalması) ilə, ailə tərkibinin sosial-demoqrafik dəyişikliyi ilə əlaqədar olaraq dəyişikliyə məruz qalır);

7) Bir neçə ekspert tərəfindən kollektiv qərarın qəbul olunmasının vacibliyi.

Ailə gəlirlərinin sadalanan xüsusiyyətləri onun modelləşdirilməsi və qiymətləndirilməsi,

həmçinin hər bir ailə gəlirinin real səviyyəsinin təyində qərar qəbul edilməsi üçün göstəricilərin qeyri-səlisliyini və sərhədlərinin dəyişkənliyini, ekspert biliyinin formalizasiyası ilə bağlı lingvistik xarakterli qeyri-müəyyənlikləri nəzərə alan adekvat formalizmin seçilməsini tələb edir. Təcrübənin göstərdiyi kimi, bu hallarda ailə gəlirlərinin analizi və qiymətləndirilməsi üçün qeyri-səlis riyazi aparatın istifadəsi daha səmərəli olar. Odur ki, təqdim olunan işdə ekspertlərin cəlb edilməsi ilə ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsi məsələsinin həlli üçün riyazi formalizm kimi qeyri-səlis riyazi aparata üstünlük verilmişdir.

2. Ailələrin gəlirlərinin qiymətləndirilməsi metodikası

Ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsi məsələsinin həlli zamanı əsas vəzifələr aşağıdakılardan ibarətdir:

qiymətləndirmə sisteminin struktur sxeminin, yeni tələb olunan məhdudiyyətlərin, kriteriyaların, qiymətləndirmə göstəricilərinin strukturunun və toplusunun formalaşdırılması;

ailə gəlirləri haqqında informasiyanın, həmçinin ekspert biliklərinin qiymətləndirilməsi metodunun seçilməsi və onların keyfiyyət analizi;

ayrı-ayrı kriteriyalar üzrə amillər toplusunun qiymətlərindən hər bir ailənin real gəlir səviyyəsini təyin edən integral qiymətləndirilməyə imkan verən qərar qəbul etmə metodlarının işlənilməsi.

Ünvanlı sosial yardım sistemində ailə gəlirlərinin ekspert qiymətləndirmə mexanizminin işlənilməsi və emalı qeyri-səlis mühitdə qərar qəbul olunması məsələsi kimi aşağıdakı elementlərin olmasını nəzərdə tutur:

- alternativlər çoxluğunun, daha doğrusu, sosial-iqtisadi yardıma iddialı ailələrin siyahısının müəyyənləşdirilməsi;

- alternativləri xarakterizə edən kriteriyaların və kriteriya amillərinin, daha doğrusu, bütün növ ailə gəlirlərini xarakterizə edən göstəricilərin müəyyənləşdirilməsi;

- ekspertlər qrupunun seçilməsi və onların vasitəsilə kriteriyaların və kriteriya amillərinin nisbi vaciblik əmsallarının, kriteriya amillərinin formalizasiyası üçün normallaşdırılmış şkalanın təyini;

- kriteriya amillərinin (göstəricilərin) vahid kollektiv razılaşdırılmış qiymətinin seçimi;

- alternativlərin çoxkriteriyalı qiymətləndirilməsi və ranqlaşdırılması üçün həlledici qaydanın seçilməsi.

Ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsi üçün təklif edilən metodika biliklərin təsvirinin qeyri-səlis relyasion modeli əsasında qərarların qəbulu metoduna əsaslanır. Bu metoddan istifadə olunması qərar qəbulu prosesini aralarından ən yaxşı alternativin seçilməsi məsələsinə gətirməyə və həm də alternativlərin ümumiləşdirici kriteriyaya görə ranqlaşdırılmasına imkan verir.

Məsələnin həlli aşağıdakı mərhələlər üzrə yerinə yetirilir:

I mərhələ. Hər bir aşağı səviyyədə olan kriteriyaların (göstəricilərin) aqreqatlaşdırılması yolu ilə ümumiləşdirici kriteriyanın qiyməti müəyyənləşdirilir.

II mərhələ. Alınmış nəticələr əsasında hər bir alternativ üçün ümumiləşdirici kriteriya təyin edilir və onun mənsubiyyət funksiyası müəyyən olunur.

III mərhələ. Mənsubiyyət funksiyasının qiymətinə uyğun olaraq, alternativlər arasından ən minimal qiymətli seçilir. Seçilmiş alternativ "ən pis" alternativ olaraq, ən aşağı (az) gəliri olan ailəyə uyğundur.

Beləliklə, təqdim olunan qiymətləndirmə metodundan görüldüyü kimi, ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsi üçün aşağıdakılar müəyyənləşdirilməlidir: 1) ailə gəlirlərini xarakterizə edən kriteriyalar (göstəricilər) çoxluğu; 2) ailə gəlirlərini xarakterizə edən kriteriyaların və kriteriya amillərinin (alt kriteriyaların və ya ikinci səviyyəli kriteriyaların) nisbi vaciblik əmsalları; 3) ailə gəlirlərinin kriteriya amillərinə mənsubiyyət funksiyası, daha doğrusu, hər bir kriteriya amilinin toplam ailə gəlirində ifadə dərəcəsi.

2.1. Kriteriyaların nisbi vaciblik əmsallarının müəyyən olunması üçün iki üsuldən istifadə oluna bilər: a) kriteriyaların qoşa müqayisəsini əks etdirən lingvistik ifadələr əsasında nisbi vaciblik əmsallarının müəyyən olunması; b) kriteriyaların 10 ballıq sistemdə ekspert qiymətləndirilməsi əsasında nisbi vaciblik əmsallarının müəyyən olunması.

2.1.1. Kriteriyaların qoşa müqayisəsini əks etdirən linqvistik ifadələr əsasında onların nisbi vaciblik əmsallarının təyin olunması. Əksər hallarda kriteriyaların bir-birinə nəzərən üstünlüyünü ifadə etmək üçün aşağıdakı tipdə verilmiş linqvistik ifadələrdən istifadə olunur:

1) K_1 kriteriyası K_2 kriteriyası üzərində zəif üstünlüyə malikdir;

2) K_2 kriteriyası K_3 kriteriyası üzərində xeyli üstünlüyə malikdir və i.a.

Müqayisə olunan obyektlərin bir-birinə nəzərən üstünlük dərəcələrinin bu tipdə verilmiş linqvistik ifadələrinin qiymətləndirilməsi üçün təcrübədə 9 ballıq Saati cədvəlindən istifadə olunur.

2.1.2. Kriteriyaların 10 ballıq sistemdə ekspert qiymətləndirilməsi əsasında nisbi vaciblik əmsallarının təyin edilməsi zamanı, adından da göründüyü kimi, ilk növbədə, hər bir kriteriyanın (və kriteriya amilinin) 10 ballıq sistemdə ayrılıqda hər bir ekspert tərəfindən qiymətləndirilməsi həyata keçirilir və kriteriyaların (və kriteriya amillərinin) nisbi vaciblik əmsalları təyin edilir.

2.2. Kriteriyaların formalizasiyası. Həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət xarakterli informasiyadan istifadə edilməsi kriteriyaların formalizasiyası üçün qeyri-səlis çoxluqlar nəzəriyyəsiindən istifadəni zərurətə çevirmişdir. Bu nəzəriyyə həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət xarakterli natamam və qeyri-dəqiq informasiya ilə işləməyə imkan verən bir riyazi formalizm olmaqla yanaşı, həm də müəyyən informasiyanı dəqiq ədədlərlə deyil, insanın onları öz anlayışlarına - linqvistik dəyişənlərin mahiyyətinə çevirərək qəbul etməsinə imkan verir. İnsanın isnad etdiyi qeyri-səlis anlayışlar (az, çox, əhəmiyyətli dərəcədə, bir neçə, əksəriyyət və s.) həll olunan məsələnin keyfiyyət təsvirini tədqiq etməyə və onun qeyri-müəyyənliyini nəzərə almağa, kəmiyyətə dəqiq təsvir oluna bilməyən faktorların tam təsvirini yaratmağa imkan verir. Məsələn, ailə gəlirinin mənbələrindən biri torpaq sahəsidir. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə torpağın, o cümlədən kənd təsərrüfatı sahəsinin dövlət kadastr qiymətləndirilməsinə uyğun olaraq onların normativ qiymətlərinin müəyyənləşdirilməsi haqqında qaydalar təsdiq edilmişdir. Belə ki, kənd tə-

sərrüfatı sahəsinin strukturundan (otlaqlar, biçənəklər, çoxillik bitkilər, əkin sahəsi və b.), habelə hər bir strukturda torpağın məhsuldarlığından və diferensial gəlirlərindən asılı olaraq, respublikanın müxtəlif rayonları üçün kənd təsərrüfatı sahələrinin 5 keyfiyyət qrupu üzrə normativ qiymətləri müəyyənləşdirilmişdir. Torpağın keyfiyyət qrupu göstəricisinin ifadə dərəcələri, onun məhsuldarlığından asılı olaraq, verbal şkalada ekspertlər tərəfindən belə qiymətləndirilə bilər: "Torpağın məhsuldarlığı çox aşağıdır", "Torpağın məhsuldarlığı aşağıdır", "Torpağın məhsuldarlığı ortadır", "Torpağın məhsuldarlığı yüksəkdir", "Torpağın məhsuldarlığı çox yüksəkdir".

Ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsi məsələsinin həlli zamanı alternativlərin kriteriya amillərinə mənsubiyyət funksiyasını müəyyənləşdirmək üçün sadalanan linqvistik qiymətlərə uyğun keyfiyyət qradasiyaları mənimşədir və onların qeyri-səlis qiymətləri müəyyənləşdirilir. Hər bir kriteriya amilinin qradasiyanması aparıldıqdan sonra bu linqvistik qradasiya səviyyəsinin ona ayrılmış qeyri-səlis çoxluqda qiymətləndirilməsi yerinə yetirilməlidir. Bu məqsədlə ekspert qrupun üzvləri hər bir qradasiya üçün onun daxil olduğu $[0,1]$ intervalında təyin olunmuş müvafiq qiymətlər çoxluğundan fərdi bir qeyri-səlis qiymət müəyyən etməlidirlər. Ayrı-ayrı ekspertlərin təyin etdikləri fərdi qiymətlərin vahid, kollektiv qiymət halında birləşdirilməsi nəticəsində qradasiyanın son - qeyri-səlis qiyməti müəyyənləşdirilir.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu halda fərdi ekspert qiymətlərinin birləşdirilməsi əsasında kollektiv qiymətin alınması qeyri-səlis çoxluqların kəsişməsi (mənsubiyyət qiymətlərindən minimumun seçilməsi) qaydası ilə deyil və ya onların birləşməsi (mənsubiyyət qiymətlərindən maksimumun seçilməsi) qaydası ilə deyil, belə çoxluqlar üzərində bir qədər yeni əməliyyat, razılaşdırılmış seçim aparılır. Bu yanaşmaya əsasən xüsusi yaradıcılığa malik "daha üstün" ekspertin verdiyi fərdi qiymət kollektiv qiymət kimi qəbul olunur. Məlumdur ki, belə ekspert bütün mümkün alternativlər fəzasının hər bir nöqtəsində bu nöqtəyə kollektiv mənsubiyyət dərəcəsinin qiyməti kimi ekspertlərin

öylədikləri fərdi mənsubiyyət dərəcə qiymətlərindən eləsinə seçməlidir ki, ümumi halda bu, kollektivdə olan kənar qiymətlərdən fərqlənsin və müəyyən "orta" vəziyyət tutmuş olsun.

Təklif edilən metodika ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsinə mümkün yanaşmalardan biri olaraq onun ünvanlı sosial yardım sisteminə real yerini müəyyən edir. Metodikanın tətbiqi hər bir ailə üçün fərdi qərarın formalaşmasına və real iddiaçıların ünvanlı sosial yardım alması və bu yardımın ölçüsünün müəyyən edilməsi üçün qərar qəbulunun dəstəklənməsini təmin edir.

Qeyri-səlis məntiq metodlarına istinad etməklə, təklif edilən metodika əsasında ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsi aşağıdakılara imkan verir:

- gəlirlərin qiymətləndirilməsi zamanı giriş informasiyasının qeyri-müəyyənliyini aradan qaldırmağa;
- həm kəmiyyət, həm də keyfiyyət xarakterli natamam və qeyri-dəqiq informasiya ilə işləməyə;
- gəlirlərin qiymətləndirilməsinin riyazi modelində ekspertlərin bilik və mühakimələrini nəzərə almağa;
- yoxsulluğun çoxkriteriyalı təhlilinə;

• həll olunan məsələnin keyfiyyətə təsvirini əks etdirməyə və nəzərə almağa;

• kəmiyyətə dəqiq təsvir oluna bilməyən faktorların təsvirini əldə etməyə.

Beləliklə, ailə gəlirlərinin qiymətləndirilməsi modelində natamam və qeyri-səlis informasiyanın, kəmiyyət və keyfiyyət xarakterli verilənlərin, kriteriyalar çoxluğu və onların çəki əmsallarının, ekspert biliklərinin təsvir olunması hər bir ailədəki (geniş mənada, bütövlükdə ölkədəki) real vəziyyəti yoxsulluğun səviyyəsi ilə adekvat əks etdirməyə imkan verir.

Yoxsulluğun miqyasının (eni və dərinliyi) dəqiqləşdirilməsi məqsədilə aparıcı mütəxəssislərin, rəhbər orqanların və ictimaiyyətin nümayəndələrinin, yoxsulluq və ailə tərkibi arasındakı çoxkriteriyalı uyğunluq məsələləri üzrə vəzifəli şəxslərin və i. a. ekspert biliklərinin yığılması və əldə olunan biliklərin riyazi modeldə nəzərə alınması müxtəlif siyasi məqsədlərin nisbi vacibliyini və onların dövlət müdaxiləsi variantları üçün verə biləcək nəticələrini müəyyən etməyə imkan yaradır.

*Məsumə MƏMMƏDOVA,
texnika elmləri doktoru;
Zərifə CƏBRAYILOVA,
texnika elmləri namizədi*

ПОДХОД К ОЦЕНКЕ СЕМЕЙНЫХ ДОХОДОВ В СИСТЕМЕ АДРЕСНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ

Резюме

В статье рассмотрены сущность и назначение понятия «адресная социальная помощь». Определена важность семейных доходов в системе оценки материального благосостояния получателей пособий. Предложена методика оценки семейных доходов, базирующаяся на аппарат нечеткой математики, позволяющая учесть нечеткость границ показателей, характеризующих семейные доходы, и неопределенности лингвистического характера, связанные с формализацией экспертных знаний.

ONE APPROACH TO AN ESTIMATION OF FAMILY INCOMES IN TARGETING SOCIAL ASSISTANCE SYSTEM

Summary

The essence and purpose of concept «the targeting social assistance» are considered. Importance of family incomes in system of an estimation of a material well-being of addressees of benefits is determined. The technique of an estimation of the family incomes, basing on the fuzzy mathematics is offered, allowing to take into account an illegibility borders of the parameters describing family incomes, and uncertainty of the linguistic character, connected with formalization of expert knowledge.